

Grafsteen met voortschrijdend inzicht

Jan Frings

Iedereen weet van het bestaan van Romeinse cijfers. Dat zijn bepaalde letters die toch getallen weergeven. MMXV is dan 2015. Je vindt ze wel op klokken, en er zijn tijdschriften die er hun jaargangen mee nummeren; ze zijn een beetje chic. Maar voor het gewone rekenwerk vinden we ze onbruikbaar. Toch zijn ze eeuwenlang als gewone getallen gebruikt. In deze streken was de omslag naar het gebruik van de huidige, Arabische cijfers omstreeks 1500.

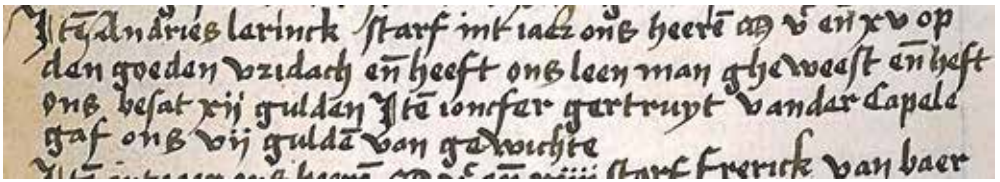
Niet dat ze vóór die tijd nooit gebruikt werden. De werkgroep Bouwhistorie van de Historische Vereniging Zutphen heeft in 2003 voorbeelden gevonden uit het begin van de 14^e eeuw¹ en in 2012 een ander voorbeeld uit 1480². In de Sint-Walburgskerk zijn mooie overgangen van het ene stelsel naar het andere te vinden. In de ene dwarsarm, de Credokapel, staat nog M CCCC XCII als bouwjaar; dat is 1492. Er tegenover, in de Annakapel, staat gewoon 1499. Maar een nog mooier voorbeeld van de omslag is te vinden op een grafsteen. Grafstenen horen te liggen, maar deze staat rechtop. Dan heeft hij minder te lijden. Er is veel aan te zien.

Afb 1. Hern Mv op. (foto: auteur)

Al te anno xv op sancte gathen dach des auendes starf die
aersame wille leerinck onse naeber na dat hy lij iaer
indan raed geseten had en was a alle woghe een voor
stender gheweest had alre gheeysteliker luyden en sunder

Afb 2. Overlijdensbericht van Willem Lerinck in het mortuarium. (foto: RAZ, arch.nr 209, inv.nr. 1)

Afb. 4. Overlijdensbericht van Andries Lerinck in het mortuarium. (foto: RAZ, arch.nr 209, inv.nr. 1)

Afb. 3. 1515 op de steen. (foto: auteur)

De steen waarover dit gaat, staat tegen de zuidmuur, dicht bij het vont. Ooit zijn onder deze steen leden van de familie Lerinck begraven, een burgemeestersfamilie. Boven aan de steen staat met letters die rond 1500 gebruikelijk waren: *Int jaer o[n]s Hern Mv op*. De tekst gaat op de rechterkant van de steen verder: *Sa[nc]t Agate dach (5 februari) starf Wylle[m] Lerick burgmeist*. De letters tussen de vierkante haken staan er niet of in een verholde vorm. Het is gebruik om die (wat ons betreft) weggelaten letters er tussen vierkante haken bij te zetten. Maar werkelijk interessant is die mv Dat betekent hier niet 1005 maar 1500. In een ‘mortuarium’³ staat een bevestiging, maar net een tikkeltje anders: *Ite[m] anno xv^c op sanct Agathen dach des avendes starf die eeresame Willem leerinck onse naeber...*

Item staat hier voor ‘Het is te weten dat’. Hier zien we een andere manier om het jaartal 1500 te schrijven. De ‘hoge c’ betekent honderd. En als we heel goed kijken, zien we op afb. 1 rechtsboven de v een kriebeltje. Dat moet wel die c zijn.

Aan diezelfde rechterkant van de steen gaat de tekst verder: *Int jaer xv xv op*. En dan verder aan de onderkant: *paesavet [7 april] starf Andres Leric*. Het kan niet anders of met *int jaer xv xv* moet in het jaar 1515 bedoeld zijn. Ook hiervan staat een bevestiging in dat mortuarium: *Item Andries lerinck starf int iaer ons heere[n] mv^c en[de] xv op de goeden vridach...*

Ook hier is een kriebeltje te zien dat honderd moet betekenen. Kennelijk bezigde men meer manieren om jaartallen aan te geven, maar voor ons is het allemaal 1515.

Moderne notatie

We hebben nu, wat de steen betreft, twee dingen gezien. Ten eerste dat er vijftien jaar na de eerste begrafenis voor de volgende overledene een tekst werd bijgehakt. Ten tweede dat eerst een poging is gedaan 1500 ‘modern’ neer te zetten. De m was 1000; dat was geen probleem. Dan moest er een vijf komen en dat is v. De Romeinse cijfers kenden de nul niet. Daar had men wat op gevonden. Bij xv xv zien we een andere variant, maar nog steeds in Romeinse cijfers. Het wordt nog interessanter.

De tekst gaat verder aan de linkerrand, na een onduidelijk woord: *Ao 154 op d[ach] op S[int]us Michaels ave[n]t (28 september) starf Herick Lerick*. Die 154 staat er wel in moderne cijfers, maar naar het jaar moeten we gissen. Van deze Heric of Henric is niet alleen geen opgave in het mortuarium, hij is tot nog toe helemaal onvindbaar in de annalen. Ook hier is bij een volgend sterfgeval weer tekst bijgehakt. We zijn nog niet klaar aan de linkerrand; er moet nog iemand bij, maar de steen raakt vol. De steenhouwer past zich aan door een halve regelafstand te nemen. *Ao 1521 op d[ach] 13 Ap[ril] sterf Gertrut Lerick*. In het mortuarium staat daarvan alleen: *Gheertruyt Leerinck, Willem Leerincks huysvrouwe*, zonder sterfdatum. Nu zijn we helemaal in de moderne tijd. Niet alleen is het jaartal in moderne

Afb. 6. Aan het begin van de bovenste regel staat Ao 1521. (foto: auteur)

Afb 5. Een merkwaardig jaartal Ao 154. (foto: auteur)

notatie weergegeven, ook de dagaanduiding is 13 april en niet meer een heiligendag.

Blijft het probleem van de 154. Daarmee moet een jaartal tussen 1515 en 1521 bedoeld zijn. Maar daarvan is er geen met een vier in het getal. Het is spijtig dat net deze Leri[n]c de enig onvindbare van de vier is. De steenhouwer moet die moderne cijfers hoogst verwarrend hebben gevonden. De 5 lijkt erg op een s. De schrijfwijze van onze Arabische cijfers was in die tijd niet alleen vaak anders,

maar ook erg gevarieerd. Wat we hier zien staan, moet een cijfer tussen de 6 en de 9 zijn, of een o. Dan lijkt het nog het meest op een wat hoekig uitgevallen 9. Er op gelijkende negens zijn inderdaad aangetroffen. Dus tot nader order moeten we het er op houden dat He[n]rick Leri[n]ck stierf en begraven werd in 1519.

Er is nog meer te zien aan deze steen. Er staat ook: *Herman van Egum Kerkmeester en Ontfanger Generael vande graefschap Zutphen*. Die heeft de steen hergebruikt. Dat gebeurde vaker. Hoewel de familie Lerinck met de tijd dacht mee te gaan, zullen ze daarmee niet het ruimen van hun graf en het hergebruiken van hun dure steen hebben bedoeld. ●

Literatuur

- 1 Michel Groothedde, 'Bijzondere telmerken in het pand Waterstraat 12-14', in *Zutphen* 25(3), 66, 2006.
- 2 Constant Willems, 'Zaadmarkt 93 te Zutphen', in *Zutphen* 31(3), 13, 2013.
- 3 Regionaal Archief Zutphen, Archief van Vrouwenconvent Adamanshuis (1397-1618), nummer toegang 0209, Memorieboek of mortuarium van het vrouwenconvent Adamanshuis, inventarisnummer 1.

Afb. 7. Herman Van Egum kaapte deze steen. (foto: auteur)